

Istuta
oivalluksen
siemen.

⟨ **Potentiaali** ⟩

Tietoa aineistosta

Tämä materiaali on osa Potentiaali-hankkeessa toteutettua materiaalipakettia.

Materiaalipaketti on tarkoitettu opetus- ja ohjaustyötä tekeville eri oppilaitoksissa sekä ohjauspalveluissa työskenteleville (kuten Ohjaamot, TE-toimistot, nuorisotoimi).

Materiaalipaketissa on oppitunti- ja koulutusmateriaalia työelämään ja uravalintoihin liittyvien tasa-arvo- ja segregatiokysymysten käsittelyyn niin oppilaiden kanssa kuin työyhteisön kesken. Voitte hyödyntää materiaalia tai osia niistä omien tarpeidenne mukaisesti. Voit halutessasi muokata aineistoa. Säilytäthän kuitenkin tällöin logot ja tekijään viittaavan tekstin oikeassa alakulmassa.

Aineisto on tehty osana [Potentiaali-hanketta](#) (2019–2022). Potentiaali-hankkeessa kehitetään sukupuoli- ja kulttuuritietoisien ohjauksen toimintamallia ja työvälineitä opetus- ja ohjaushenkilöstölle.

Hanketta osarahoittaa [Sosiaali- ja terveysministeriö](#) Euroopan sosiaalirahaston ohjelmasta Kestävää kasvua ja työtä 2014–2020 (toimintalinja 3. Työllisyys ja työvoiman liikkuvuus ja erityistavoite 8.1. Työ- ja koulutusurien sukupuolenmukaisen eriytymisen lieventäminen)

Hankkeen toteuttajat: [Turun yliopiston Tulevaisuuden tutkimuskeskus](#) (koordinoija), [Hämeen ammattikorkeakoulu/HAMK Edu -tutkimusyksikkö](#), [Oulun ammattikorkeakoulu/Ammatillinen opettajakorkeakoulu](#), [Jyväskylän ammattikorkeakoulu/Ammatillinen opettajakorkeakoulu](#), [Opiskelun ja koulutuksen tutkimussäätiö Otus](#), [Nuoristotutkimuseura](#)

Ohjeet Teflon-testiin

Teflon-testi

- Tässä aineistossa on ohjeet Teflon-testiin. Ohjeiden jälkeen olemme koonneet tietoa etuoikeuksista, normeista, syrjivästä kiusaamisesta ja hyvinvoinnista, jota voi hyödyntää testiin jälkeen käytävissä keskusteluissa.
 - **Teflon-testi** tekee näkyväksi yksilöiden välistä moninaisuutta ja eroja. **Testin tarkoituksena** on lisätä osallistujien tietoisuutta omasta asemastaan suhteessa muihin ja ymmärtämään, millä tavalla he ovat etuoikeutettuja/vähemmän etuoikeutettuja. Testi tekee näkyväksi myös sellaisia etuoikeuksia ja toisaalta syrjinnän kokemuksia, jotka eivät välttämättä näy ulospäin.
 - Testi on tarkoitettu ensisijaisesti toteutettavaksi opettajien ja ohjaajien kesken. Testin avulla opettajat ja ohjaajat pääsevät pohtimaan omaa asemaansa sekä sen vaikutusta ohjaukseen ja opetukseen. Testi toimii keskustelun aloittajana aiheista tasa-arvo, normit ja etuoikeudet. Testiä voi käyttää keskustelunavaajana samoista teemoista myös opiskelijoiden ja ohjattavien kanssa.
-
- Harjoitus on mukailtu seuraavasta lähteestä: Rauhankasvatusinstituutti: Teflon-testi.
<http://www.rauhamaassa.fi/wp-content/uploads/2018/01/Teflon-testi.pdf>

Teflon-testi – miten se toimii?

- Testi toteutetaan niin, että testin vetäjä lukee/näyttää kaksi kysymystä osallistujille liittyen osallistujien omiin kokemuksiin syrjinnästä ja etuoikeuksista. Kysymykset löytyvät myöhemmin tästä aineistosta.
- Kysymyksiin vastataan itsenäisesti, omasta näkökulmasta ja kokemusmaailmasta käsin. Testiin vastataan anonyymisti.
- Kysymyksissä listatut ominaisuudet ovat tasa-arvo- ja yhdenvertaisuuslaeissa mainittuja syrjintäperusteita. Yksilöön ei saisi kohdistua syrjintää näiden ominaisuuksien perusteella. Lista on pyritty pitämään lyhyenä, mutta sitä voi tarvittaessa laajentaa muilla ominaisuuksilla (esim. ulkonäkö ja paino).
- Kysymyksissä käytetään pisteytystä niin että osallistujat laskevat omien kokemustensa perusteella omat pisteensä. Pisteet voidaan jakaa anonyymisti kaikkien kesken.
- Lopuksi testiä ja sen tuloksia käytetään keskustelun pohjana. Henkilökohtaisia kokemuksia voidaan jakaa, mikäli tämä sopii kaikille osallistujille.

Ohjeet vetäjälle

- Kerro osallistujille mistä on kysymys ja että osallistuminen tapahtuu anonymisti. On hyvä kertoa ennen testin aloittamista, että tarkoituksena ei ole arvottaa tai eritellä eri ryhmiä tai kokemuksia. Tehtävän tarkoitus on tuoda näkyville normien vaikutus meihin sekä toimia keskustelun aloituksena.
- Pyydä osallistujia ottamaan esille kynä ja paperia.
- Lue seuraavilla dioilla olevat kysymykset. Lue ensin 1. kysymys ja pyydä osallistujia kirjaamaan ylös kunkin ominaisuuden kohdalla kuinka monta pistettä he saivat.
- Pidä pieni tauko ja pyydä osallistujia laskemaan yhteen 1. kysymyksestä saadut pisteet.
- Lue 2. kysymys ja pyydä osallistujia kirjaamaan ylös kunkin ominaisuuden kohdalla kuinka monta pistettä he saivat.
- Pyydä osallistujia laskemaan yhteen 2. kysymyksestä saadut pisteet. Pyydä lopuksi osallistujia laskemaan yhteen 1. ja 2. kysymyksestä saadut pisteet.
- Koko ryhmä ilmoittaa testistä saamansa yhteispisteet jonkin anonymin vastauksen mahdollistavan sovelluksen kautta (esim. Mentimeter, AnswerGarden) tai kirjoittamalla pistemäärän lapulle, joka annetaan vetäjälle (vetäjä sekoittaa laput ja laittaa pistemäärät näkyville).
- Lopuksi käydään keskustelu testistä ja sen herättämistä ajatuksista (apukysymykset tähän edempänä).

Esimerkki 1. kysymyksen pisteisten laskemisesta

- Ikä = 0 p.
- Etninen tausta = 0 p.
- Kansalaisuus = 1 p.
- Äidinkieli tai kielet = 1 p.
- Uskonto tai maailmankatsomus = 0 p.
- Sukupuoli = 1 p.
- Sukupuoli-identiteetti ja tapa ilmaista sukupuolta = 2 p.
- Seksuaalinen suuntautuminen = 0 p.
- Vammaisuus = 3 p.
- Terveystila = 2 p.
- Poliittinen mielipide/vakaumus = 0 p.

→ **Yhteensä 10 pistettä.**

1. Kysymys: Kuinka usein joudut elämässäsi **epämukaviin tilanteisiin** tai epämukavan erityishuomion kohteeksi seuraavien ominaisuuksiesi takia?

- Ikä
- Etninen tausta
- Kansalaisuus
- Äidinkieli tai kielet
- Uskonto tai maailmankatsomus
- Sukupuoli
- Sukupuoli-identiteetti ja tapa ilmaista sukupuolta
- Seksuaalinen suuntautuminen
- Vammaisuus
- Terveystila
- Poliittinen mielipide/vakaumus

Laske jokaisen ominaisuuden kohdalla pisteet seuraavasti:

Usein: 3 pistettä

Joskus: 2 pistettä

Harvoin: 1 piste

En koskaan: 0 pistettä

Laske lopuksi yhteen kaikki saamasi pisteet.

2. Kysymys: Kuinka usein **tarkoituksella jätät kertomatta** seuraavista ominaisuuksistasi, koska epäilet sen johtavan epämukaviin tilanteisiin tai epämukavaan huomioon?

- Ikä
- Etninen tausta
- Kansalaisuus
- Äidinkieli tai kielet
- Uskonto tai maailmankatsomus
- Sukupuoli
- Sukupuoli-identiteetti ja tapa ilmaista sukupuolta
- Seksuaalinen suuntautuminen
- Vammaisuus
- Terveystila
- Poliittinen mielipide/vakaumus

Laske jokaisen ominaisuuden kohdalla pisteet seuraavasti:

Usein: 3 pistettä

Joskus: 2 pistettä

Harvoin: 1 piste

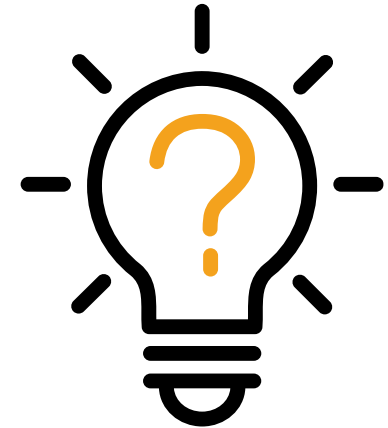
En koskaan: 0 pistettä

Laske lopuksi yhteen kaikki saamasi pisteet.

Kuinka paljon sait teflon-testissä pisteitä yhteensä?

0-10, 11-20, 21-30 vai yli 30 pistettä?

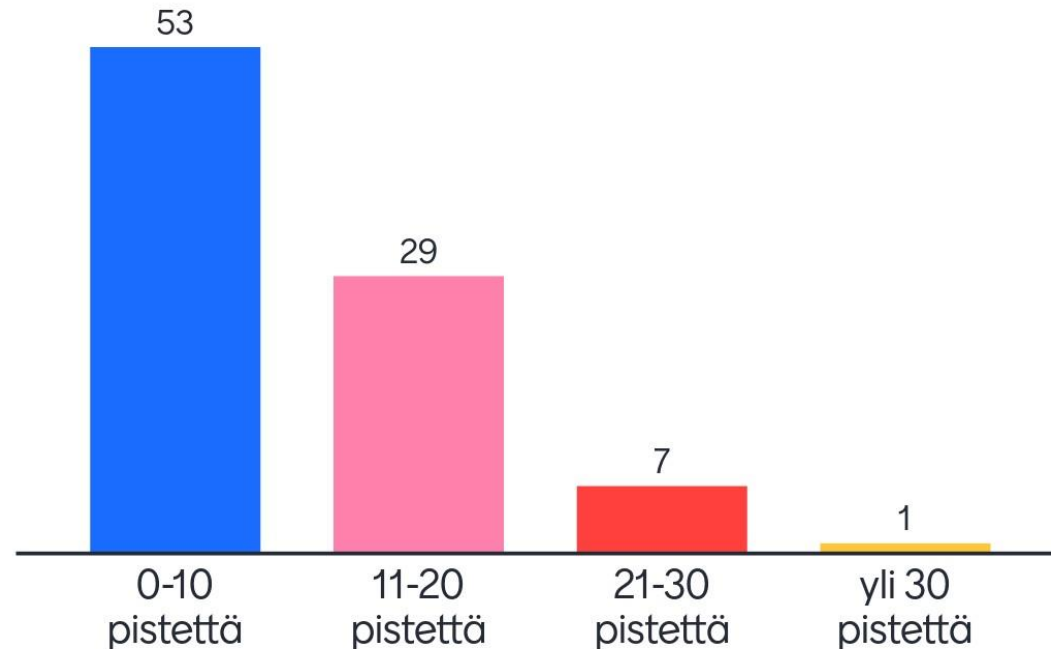
- Koko ryhmä ilmoittaa testistä saamansa yhteispisteet jonkin anonyymin vastauksen mahdollistavan sovelluksen kautta (esim. Mentimeter, AnswerGarden) tai kirjoittamalla pistemäärän lapulle, joka annetaan vetäjälle (vetäjä sekoittaa laput ja laittaa pistemäärät näkyville).
- Maksimipistemäärä mitä testissä voi saada on 66.
- **Mitä enemmän vastaajalla on pisteitä, sitä enemmän hänellä on kokemuksia itseen kohdistuvasta epämiellyttävästä huomiosta, jopa syrjinnästä, tai hän on joutunut peittämään jotakin itsestään koska on pelännyt negatiivista huomiota tai kohtelua.**
- Esimerkki pisteiden näyttämisestä seuraavalla dialla.

Yhden esimerkkiryhmän vastaus (opettajan pedagogisten opintojen opiskelijat, syksy 2021)

Kuinka paljon sait teflon-testissä pisteitä yhteensä?

Mentimeter

Koulutuksessa 130 osallistujaa, vastaajia 90.

Vipuvoimaa
EU:lta
2014–2020

Apukysymyksiä keskusteluun: opettajien ja ohjaajien kanssa käytettäväksi

- Mikä oli välitön reaktiosi tai tuntemuksesi saamaasi pistemäärään ja pisteiden jakautumiseen kaikkien osallistujien kesken? Onko ryhmäsi tulos eri kuin mitä olit kuvitellut?
- Mitä ajattelet, että pistemäärät kertovat testin tehneestä ryhmästä tai suomalaisesta yhteiskunnasta? Oletteko heterogeeninen vai homogeeninen joukko?
- Jos sinun oli vaikea laskea pisteitä jossakin testin kohdassa, niin missä kohtaa ja miksi?
- Miten luulet, että oma asemasi suhteessa syrjäntäkokemuksiin ja/tai etuoikeuksiin vaikuttaa opetukseen ja ohjaukseen? Esimerkiksi, mille asioille voit olla niin sanotusti sokea? Miten luulet, että asemasi vaikuttaa siihen, miten puhut ja kerrot asioista/ilmiöistä?
- Miten itse tai miten te ryhmänä voisitte ottaa huomioon ihmisten erilaiset taustat ja kokemukset? Entä millaiset asiat tai teot mahdollistavat kaikille mukavan ja turvallisen ympäristön?
- Olisitko saanut saman verran pisteitä jos olisit vastannut testiin yläkouluikäisenä? Mitä arvelet, kuinka paljon oma luokkasi/ryhmäsi saisi testistä pisteitä?
- Syntyikö uusia oivalluksia? Jos, niin minkä asian suhteen?

Keskustelu voidaan tehdä myös niin, että jokainen miettii kysymyksiä ensin hetken itsekseen ja kirjaa ne ylös paperille tai esim. digitaalisesti Padlettiin. Sen jälkeen käydään yhteiskeskustelu.

Apukysymyksiä keskusteluun: opiskelijoiden ja ohjattavien kanssa käytettäväksi

- Mitä ajatuksia tai tunteita saamaasi pistemäärä herätti? Entä se miten pisteet jakautuivat kaikkien osallistujien kesken herätti?
- Onko ryhmäsi pistetulos eri kuin mitä olit kuvitellut? Miksi?
- Oliko pisteiden laskeminen jonkin ominaisuuden tai kokemuksen kohdalla vaikeaa? Miksi?
- Jos jollakulla on paljon kokemuksia epämukavasta huomiosta, tilanteista tai syrjinnästä, miten arvelet että se vaikuttaa ihmiseen?
- Entä miten ihmiseen vaikuttaa se, että joutuu peittämään jotakin itsestään negatiivisen huomion tai kohtelun pelon vuoksi?
- Miten itse tai miten te ryhmänä voisitte ottaa huomioon ihmisten erilaiset taustat ja kokemukset? Entä millaiset asiat tai teot mahdollistavat kaikille mukavan ja turvallisen ympäristön?
- Keskustelu voidaan tehdä myös niin, että jokainen miettii kysymyksiä ensin hetken itsekseen ja kirjaa ne ylös paperille tai esim. digitaalisesti Padlettiin. Sen jälkeen käydään yhteiskeskustelu.

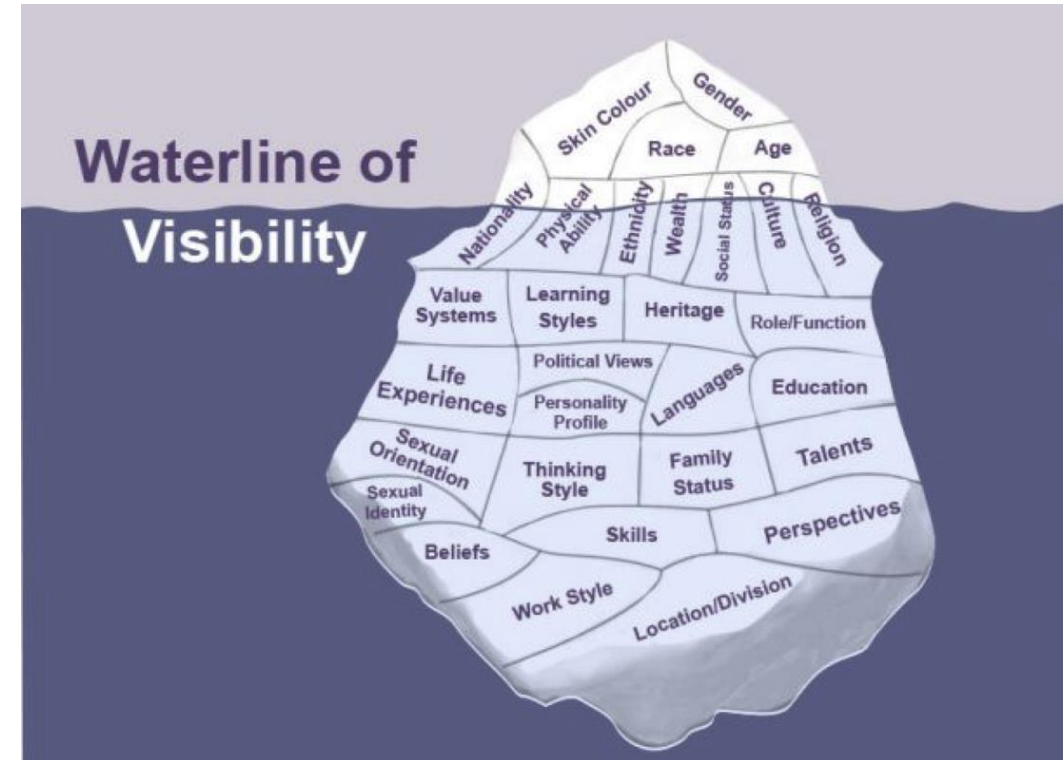

Testin jälkeen voitte jatkaa keskustelua aiheista etuoikeudet, normit, syrjintä ja hyvinvointi. Seuraavilla sivuilla on materiaalia keskustelun tueksi. Voit esitellä seuraavat sivut halutessasi koko ryhmälle.

Etuoikeudet ja normit

Mitä näemme ja mitä sen perusteella luulemme tietävämme toisesta?

- Omien etuoikeuksien tunnistaminen ja niistä tietoiseksi tuleminen auttaa huomaamaan mitä pidämme itsestään selvänä, normina tai mikä jää meiltä jopa tunnistamatta tai huomaamatta etuoikeutemme takia.
- Kaikki etuoikeudet tai marginalisoivat seikat eivät ole näkyviä tai tule esiin kuin vain tietyissä tilanteissa – vaan jäävät vesirajan alapuolelle kuten oheisessa kuvassa.
- Emme siis voi tietää keitä mitkäkin etuoikeudet tai syrjinnän kokemukset koskettavat – ellei asioista keskustella.

Brook Graham Diversity and Inclusion consulting Company <http://www.brookgraham.com/>

Etuoikeudet ja normit

- Normit ovat yhteiskunnallisia oletuksia ja odotuksia siitä, mitä pidetään yleisesti hyväksyttävänä, “normaalina” tai ideaalina tietyssä tilanteessa tai asiayhteydessä. Normit voivat olla myös tiedostamattomia ja ne kytkeytyvät vallankäyttöön.
- Voimme olla etuoikeutettuja jonkin asian suhteen (esim. taloudellinen tilanne) ja marginaalissa jonkin asian suhteen (vammaisuus). Etuoikeudet ovat riippuvaisia myös paikasta ja ajasta. Voimme siis olla saman ominaisuuden perusteella etuoikeutettuja yhdessä ryhmässä ja marginalisoituja toisessa. Esimerkiksi kokeneemmat opettajat voivat vähätellä nuorta opettajaa tämän iän takia, mutta työhaussa samainen opettaja voi olla haluttu työntekijä juuri nuoren ikänsä vuoksi.
- Joillakin etuoikeuksia on enemmän kuin toisilla. Jotkut etuoikeudet vaikuttavat toisia enemmän yksilön mahdollisuuksiin tai yhteiskunnalliseen asemaan (eli etuoikeus ei tarkoita automaattisesti esim. parempaa yhteiskunnallista asemaa).
- Etuoikeudet tuovat esiin sen, mikä on yhteiskunnassamme toivottavaa ja normi. Esim. Korkeakoulutetut ovat usein etuoikeutettuja suhteessa vähemmän koulutettuihin.
- Haluamme ajatella että osaamme huomioida erilaiset ihmiset ja kohtelemme kaikkia samalla tavalla. Tämä on harvoin totta, ehkä jopa mahdottomuus.
- Meidän kokemuksemme niin etuoikeuksista kuin syrjinnästä vaikuttavat meihin ja meidän toimintaamme. Olemme kaikki niin sanotusti yhteiskunnan normien ja omien kokemuksiemme “tuotos”. Tämän takia on lähes mahdotonta, että pystyisimme kohtelemaan kaikkia samalla tavalla. Tämä ei tarkoita kuitenkaan, sitä ettemmekö pystyisi ottamaan kaikkia huomioon tai olemaan mukavia kaikille. On kuitenkin tärkeää tiedostaa, että meistä kukaan ei ole “neutraali” tai “ulkopuolinen” sekä jatkuvasti tarkkailla omia ajatusmalleja ja toimintaa.

Esimerkkejä etuoikeuksia

- Olet syntynyt ja asunut maassa, jossa ei käydä sotaa
- Molemmat vanhempasi ovat korkeakoulutettuja
- Molemmat vanhempasi ovat elossa
- Olet heteroseksuaali
- Kotonasi on aina ruokaa
- Kehosi on kykenevä fyysisesti ja pystyt liikkumaan elinympäristössäsi ilman haasteita
- Media tarjoaa sinulle positiivisia samaistumiskohteita omasta identifikaatioryhmästäsi
- Sinun ei tarvitse pelätä yksin liikkumista

..ja miten ne vaikuttavat

- Sinun ei ole tarvinnut pelätä henkesi puolesta. Perusturvallisuudentunteesi ja luottamuksesi yhteiskuntaan on todennäköisesti parempi kuin jos kotimaasi kävisi sotaa.
- Olet todennäköisesti saanut kotoa enemmän tukea opintoihisi kuin vähemmän koulutetuissa perheissä. Tunnet ihmisiä joilla on korkeakoulutus ja olet nähnyt mitä mahdollisuuksia se tuo.
- Perusturvallisuutesi on todennäköisesti parempi ja sinulla saattaa olla mahdollisuus saada vanhemmiltasi tukea.
- Sinun ei tarvitse pelätä, että kertoessasi parisuhteestasi tai mitä olette vaikkapa tehneet lomalla, joudut kohtaamaan negatiivisia kommentteja tai sinut voidaan sulkea ulos ryhmästä. Asioiden salailu tai se, että koet ettet voi olla avoimesti oma itsesi, on kuormittavaa.
- Perustarpeesi on tyydytetty ja pystyt kohdistamaan energiasi muihin asioihin. Esimerkiksi jaksaisitko keskittyä opetukseen jos et ole syönyt kunnolla?
- Et joudu miettimään miten pääset eri paikkoihin, pystytkö osallistumaan toimintaan tai saatko selvää vaikkapa ohjeistuksesta.
- Omaan identifikaatioryhmääsi kuuluvat esikuvat ja samaistumiskohteet toimivat esimerkkinä siitä mikä voi olla mahdollista myös sinulle. Voi olla vaikeaa kuvitella asioita itselleen mahdollisena, jos siitä ei ole itsellä yhtään esimerkkiä.
- Varautuminen väkivaltaan rajaa yksilön liikkumis- ja toimintakenttää sekä on henkisesti kuormittavaa. Moni tekee tällaista varautumista tiedostamattaan tai alkaa vältellä tiettyjä paikkoja, reittejä tai tekemisiä.

Syrjivä kiusaaminen ja hyvinvointi

Kouluterveyskysely 2021 tuloksia

Syrjivää kiusaamista kokeneet, kaikki sukupuolet yhteensä:

- 28,6 % 8. & 9. luokan oppilaista
- 19,6 % lukiolaisista
- 19,4 % ammattiin opiskelevista

Syrjivä kiusaaminen = yhdenvertaisuuslain tai tasa-arvolain tarkoittamaa syrjintää. Syrjivä kiusaaminen liittyy esimerkiksi ulkonäköön, sukupuoleen, ihonväriin, kieleen, vammaisuuteen, perheeseen tai uskontoon. Kiusaaminen kumuloituu usein vähemmistöihin kuuluviin lapsiin ja nuoriin!

Onko sinua kiusattu, syrjitty tai häiritty seuraaviin asioihin liittyen viimeksi kuluneen 12 kuukauden aikana koulussa/oppilaitoksessa tai vapaa-ajalla? 1) Paino, pituus, kehon tai kasvojen piirteet, 2) Ihonväri, 3) Vammaisuus, pitkäaikainen sairaus tai näkyvä oire, 4) Sukupuoli, sukupuolen ilmaiseminen, muunsukupuolisuus, sukupuoliuttomuus, 5) Seksuaalinen suuntautuminen, 6) Kieli, 7) Ulkomainen tausta, romani, saamelainen, 8) Uskonto, uskonnottomuus tai elämäntavot, 9) Perhe tai koti (esim. vanhemmat, sisarukset, taloudellinen tilanne, asuinpaikka).

Kouluterveyskysely 2021: <https://thl.fi/fi/tutkimus-ja-kehittaminen/tutkimukset-ja-hankkeet/kouluterveyskysely/kouluterveyskyselyn-tulokset>

Potentiaalihanke.fi

Vipuvoimaa
EU:lta
2014–2020

Unicefin kysely nuorille 2021

- Yli 40 prosenttia kyselyyn vastanneista nuorista kokee, etteivät opettajat ja aikuiset ymmärrä lasten ja nuorten moninaisuutta ja erilaisia taustoja hyvin.
- Yli puolet vastanneista kaipaavat moninaisuudesta, kuten seksuaalisesta suuntautumisesta, sukupuolesta ja eri etnisistä taustoista, lisää tietoa.
- Iso osa kyselyyn vastanneista nuorista kokee, että koulussa joutuu piilottelemaan omaa identiteettiään. **Noin 40 prosenttia kyselyyn vastanneista nuorista on sitä mieltä, että koulussa ei voi olla oma itsensä.**
- Syrjinnän kokemukset, kiusaaminen ja mielenterveyspalvelujen huono saatavuus heikentävät nuorten hyvinvointia.
- Kyselyn mukaan yli puolet nuorista kokee, ettei heitä kuulla heitä koskevien asioiden päätöksenteossa.

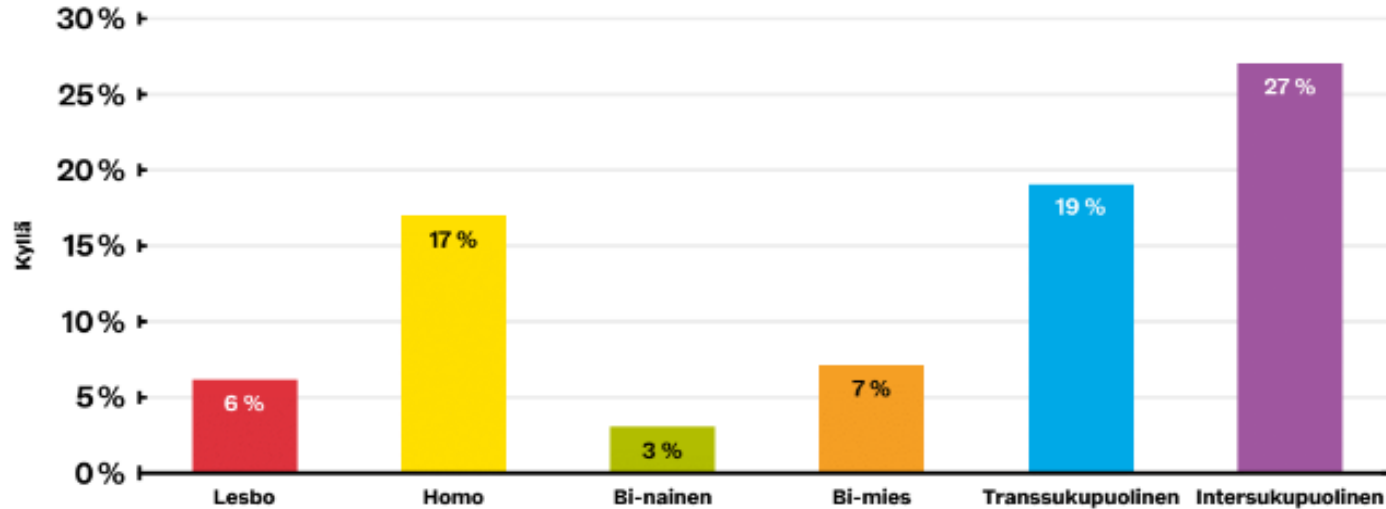
Unicefin Näkyviin kampanjaan -liittyvä kysely 2021.

Vastaajia yli 1000, 13-18-vuotiaista ympäri Suomea. <https://www.unicef.fi/kyselynuorille>

Vipuvoimaa
EU:lta
2014–2020

**OLETKO KOSKAAN HARKINNUT LOPETTAVASI KOULUNKÄYNNIN
TAI VAIHTAVASI KOULUA SATEENKAAREVUUTESI VUOKSI? (SUOMI)**

Lähde: Karvinen, Marita (2021) Sateenkaari oppilaitoksessa-opas. Setan julkaisut, s. 18. <https://seta.fi/tue/kouluopas/>

**MAAHANMUUTTAJATAUSTAISISTA
OPISKELIJOISTA**

3,4% harkinnut opintojen keskeyttämistä

7,3% harkinnut alanvaihtoa

KANTASUOMALAISISTA OPISKELIJOISTA

1,2% harkinnut opintojen keskeyttämistä

2,9% harkinnut alanvaihtoa

AMISBAROMETRI 2015 & 2017

Maahanmuuttajataustaisista opiskelijoista 3,4 % on harkinnut opintojen keskeyttämistä, 7,3% on harkinnut alan vaihtoa. Kantasuomalaisista opiskelijoista 1,2% on harkinnut opintojen keskeyttämistä, 2,9% on harkinnut alan vaihtoa.

Lähde: Reinikainen, Rasmus (2018) Tietopaketti opintojen keskeyttämisestä. Voimaa opiskeluun -hanke, s. 4.

<https://voimaaopiskeluun.diak.fi/tietopaketti/>

Lisätietoja: www.potentiaalihanke.fi

Potentiaali-hankkeen toteuttajat:

OPIKSELUN JA
KOULUTUKSEN
TUTKIMUSSÄÄTIÖ

NUORISOTUTKIMUSSEURA RY.
NUORISOTUTKIMUSVERKOSTO

HAMK
HÄMEEN AMMATTIKORKEAKOULU
HÄME UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

jamk

Jyväskylän
ammattikorkeakoulu

OAMK
OULUN AMMATTIKORKEAKOULU

Koordinaatio:

Tulevaisuuden tutkimuskeskus, Turun yliopisto

Kesto:

1.4.2019–30.6.2022

Päärahoittaja:

Sosiaali- ja terveysministeriö / Euroopan sosiaalirahasto,
Kestävää kasvua ja työtä 2014–2020 (hankekoodi S21690)

**TURUN
YLIOPISTO**

Potentiaalihanke.fi

Vipuvoimaa
EU:lta
2014–2020